

Hij leest in het diepst der ziel.
De meest verborgen schuilhoeken van het hart kent hij nauwkeurig.

Geen gedachte, geen begeerte, geen lust of neiging, waar die Alwetende niet alles van weet.
Nu vindt de Heere in het hart van den natuurlijken mensch niet anders dan zonde en schuld, want uit het hart zijn de uitgangen des levens en daarom ook de uitgangen der zonde.

Wie heeft niet bij de gedachte, dat er een heilig rechtvaardig God is, die de harten doorzoekt?

Doel als die Geest des Heeren daarbinnen het wederbarend wonder begonnen is en daar woning gemaakt heeft en in dat diepe hart met onuitsprekelijke zuchtigen bidt, dan vindt de Doorzoeker uit den hemel dien volmaakte Trooster, dien Plofbezorger of Paracleet daarbinnen. En vrucht van dat wonder gebed is, dat God Zijn verborgen liefde en kracht in de ziel laat invloeden opdat Christus er meer en meer een gestalte verkrijge en wij den Beelde Zins Zoons gelijkvormig mogen worden.

De Heilige Schrift spreekt daar op mensche-lijke wijze over. Hoe zouden wij er anders iets van kunnen verstaan?

Maar God doet en geeft dit op goddelijke wijze verre verheven boven ons denken of bevatten.

Tusschen den Vader in de hemelen en den Heiligen Geest in het hart zijn geen woorden noodig.

Niet alleen dat de Geest alle dingen doorzoekt, zelfs de diepten Gods, maar de Kerner der harten peilt ook de diepten des Geestes in het hart van den waren geloovige.

Hij leest daar de meening, dat is: de begeerte, den biddenden wensch des Heiligen Geestes, die als volmaakte Voorbidder voor den wedergeborene vraagt wat dienstbaar kan zijn om diens hart te bereiden voor de hemelsche heerlijkheid.

Daarin ligt nu de zekere waarborg, dat het gebed des Geestes verhoord worden zal.

De meening des Geestes is volmaakt, heilig, rein en goed; ook al kunnen wij de diepte van dit mysterieus bidwerk niet peilen.

Dit is ook niet noodig.

Ook de Heilige Geest zegt hier: mijne genade is u genoeg.

En dit staat vast: Deze Voorbidder en Inbidder zegt niet eer Amen op zijn bede eer de verlorne ziel ten hemel ingaat en de erve der heiligen ontvangt in de eeuwige heerlijkheid.

Want wat wordt ons van de wijze dezer voorbede geopenbaard?

Dewijl Hij naar God voor de heiligen bidt. Naar God.

Dat is hier niet tot God.

Het beteekent overeenkomstig Gods wil, in gehoorzaamheid aan Zijn raad en welbehagen en is alles naar Zijn Woord en Wet.

Daarom is deze bede zoo volmaakt.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Wetenschap en levensvreugd.

door

P. C. MEIJSTER.

III.

In het laatste der Middeleeuwen was de grondtoon van het leven, die van bittere zwaarmoedigheid geweest. De toon van moedige levensvreugd was verstomd. Het werd een droef geklag over het aardse bestaan. Het is waar: elke tijd laat in de overlevering meer sporen na van zijn leed dan van zijn geluk. Maar met de Renaissance komen de schoone geluksdroomen terug — de glorie over de herwonnen antieke wijsheid, nu de mensch zichzelf hervindt en meent, dat de gouden poort van het harmonisch geluk voor hem opengaat. Bekend is de funichkreet van Ulrich van Hutten: O sacculum, o literae, jura vivere. O eeuw, o letteren, het is een lust te leven.

Die triumfkreet gold allereerst de herwonnen geestesbeschaving, maar zij vond weerklink bij duizenden, voor wie tot dusver wetenschap het inbegrip van naargeestige stroofheid en de banning van levensblijheid scheen.

Ook bij Erasmus vinden we dit Optimisme.

„Ik ben — zoo schrijft hij in een zijner brieven — (in 1517) voorwaar niet zoozeer begeerig naar het leven, hetzij omdat ik naar mijn zin reeds ten naastenbij genoeg geleefd heb, immers mijn 51ste jaar ben ingegaan, hetzij omdat ik in dit leven niets zoo heerlijk of aangenaams zie, dat het buitengewoon zou zijn na te jagen voor iemand dien het christelijk geloof een veel beter leven doet wachten.

Maar toch zou ik tegenwoordig bijna lust krijgen nog een tijdje weer jong te worden, enkel omdat ik in de naaste toekomst een gouden eeuw als het ware zie opkomen.” Ook hij denkt daarbij bijzonder aan de ontluiking en herleving der literaire studie.

Maar ach, die schoone droom is niet vervuld.

De menscheit is veel meer dan sociale en economische kant uitgegaan — in de energische en communale lijn. Het subject, de persoon, de afzonderlijke mensch is in de verdrukking gekomen, in weerwil van Aufklärung en Revolutie.

De klachten over het droeve leven zijn teruggekomen. Doch onze tijd toont, dat het persoonlijk, het individueel geluksverlangen zich niet duurzaam laat onderdrukken.

De sociale band is wel sterk aangehaald, maar de ingebondenheid hebben er nog nooit zoo heftig en zoo onwillig in gesparteld.

Men zegt in onze tijd: Lang genoeg heeft het Chris-

En, daarom wordt zij ook zoo zeker verhoord. Wij bidden wel om wat ons onthouden moet worden.

De Heilige Geest bidt om wat we beelst van noodde hebben.

Wij bidden menigmaal slechts om aardse, en kleine dingen.

Die Geest bidt om niets minder dan om de eeuwige heerlijkheid.

Die Geest bidt om de triomf van het recht Gods, om de luistervolle openbaring zijner verlossende genade.

Die Geest bidt voor de heiligen, dat Christus in hen wasse en toeneme, dat hun wil aan den Heere onderworpen zij, dat zij gewillig en lijdzaam mogen wezen, trouw en standvastig.

En, omdat dit een bidden naar Gods wil is, daarom zal de Hoorder der gebeden zeker geven wat de Geest vraagt.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

Modernistische Geloofsbelijdenis. VI.

Even een intermezzo.

Van Dr Hooykaas ontvingen we een vriendelijk schrijven, waarin hij er ons opmerkzaam op maakt, dat hij niet pas na het optreden van Barth openlijk over het Oordeel sprak, maar dit reeds deed op een konferentie, welke vele jaren geleden werd gehouden.

Wij danken Dr Hooykaas zeer voor deze toelichting.

Onze lezers gelieven daarmee rekening te houden en het slot van ons vorig artikel in dezen geest te amendeeren.

Toch — en wij zeggen dit niet om te trachten onzen terugtocht te dekken, want daarvan zijn we teneenemale afkeerig, wij bewandelen gaarne den koninklijken weg — heeft hij ons niet geheel kunnen bevredigen.

Laat ons in herinnering mogen brengen wat we o.m. schreven.

„Hoe komt het, dat Dr Hooykaas dit (n.l. „eeuwig Oordeel“ en „eeuwige Gerechtigheid“) en dan nog wel in een geloofsbelijdenis, waarin hij het gemeenschappelijk geloofsbe- zit wil reflecteeren, durft gebruiken? Heeft men hierin wellicht te onderkennen den formeelen invloed van de Zwitsersche theologie?”

En, na op een uiting van prof. Roessingh betreffende de dialektische theologie te hebben gewezen en gekonstateerd te hebben, dat men door het Barthianisme aan het woord „Oordeel“ gewend is geraakt, vroegen we op het eind: „Zouden wij ons werkelijk vergissen, indien uit dien hoofde zelfs het modernisme dezen term heeft overgenomen? En dat die daarom ook voorkomt

tendens ons gepredikt, dat de weg naar geluk ligt in de verzaking der wereld, dat alle aandacht aan het aardse geluk van koren en most besteed, de belofte van het beloofde heil vertraagt.

Lang genoeg hebben we gebogen onder de zweep der sociale drijvers, die ons de energische levensaanvaarding voorhielden, ons prikkelden de spanning onzer krachten aan te wenden tot heil der komende generaties, die het geluk zullen vinden, omdat wij het ontbeerd hebben.

Wij willen nu eindelijk zelf levensvreugd.

En nu spreek ik niet van de groote massa der veelzins onbewusten, die deze levensvreugd zoeken in het lagere zinnelijk genot, in het: laat ons eten en drinken en vroolijk zijn, want morgen sterven wij.

Maar ik denk aan de steeds groeiende schare der cultureel gevormde menschen, die van de Wetenschap voorlichting vragen bij het zoeken naar de sleutels van het verloren paradijs. En die, waar deze Wetenschap zich al meer vormaterialiseert en veroeconomiseert, het goudstralende schijnsel der kunst zoeken over de duistere levenspaden.

Als dan — zoo zeggen zij — de aardse werkelijkheid zoo hopeloos ellendig is, en de verzaking der wereld zoo moeilijk, laat ons dan het leven kleuren met schoonen schijn, weggeven in het droomenland van heldere verbeeldingen en de werkelijkheid temperen met de verrukking van het ideaal.

De blik gericht op vroegere helden en wijzen of anders de blijde zonschijn gezocht van het leven in en naar de natuur.

Op die enkele thema's, het heldenthema, het wijzen-thema en het bucolisch thema is van de oudheid af de gehele literaire cultuur gebouwd.

Het heldenthema doet zelfs opgeld onder de brallende anhillers op de Olympiadietribunes, waar Schiller's droom is vervuld: Alle Menschen werden Brüder, ja, maar schoppende, trappende en vechtende broeders.

Het wijzen-thema, denk aan de Ster in het Oosten en zoovele verschijnselen waarop De Donner u vorig jaar wees in zijn referaat.

Maar vooral is het bucolisch thema in eere. Denk aan Timmerman's Pallieter, de dagenmelker en genotsuiger, de honig- en cremeproever, de zwelger in de vreugd van het natuurleven en de dartele blijdschap. Maar Pallieter scheldt op de wetenschap: op den filosoof, den theoloog, den natuurvorschuer en hun boeken. Zo zoeken naar sneeuw van het vorige jaar terwijl de zon zoo schoon te schijnen hangt.

Denk ook eens aan de boeken van A. M. de Jong, die tegenwoordig zoo in trek zijn: Merijntje Gijzen's Jeugd. In Hierofluiter's oponthoud, zooals deel 2 heet, hetzelfde ijdele geluksverlangen, het rondlopen daarbuiten. Ik moet trekken, zegt de held van het ver-

in deze artikelen van het modernistische geloof?

Men ziet, wij hebben ons niet aan een besliste uitspraak gewaagd.

De vragen, welke wij stelden, dragen allermindst een oratorisch karakter.

Wij bleven ook in deze vrouwe Voorzichtigheid volgen.

Maar door spatiering gaven we boven aan, waarop het voor ons vooral aankomt.

Alle twijfel is buitengesloten, dat Dr Hooykaas reeds heel lang geleden voor het geloof aan een eeuwig oordeel in zijn kring het pleit heeft gevoerd.

Zonder van het referaat te hebben kennis genomen, nemen we dit voetsdoots aan.

Daarmee is echter nog niet verklaard, dat hij het thans als gemeenschappelijk geloofsbe- zit durft voorstellen.

Wij meenen in de modernistische literatuur van de laatste twintig jaren niet geheel een vreemdeling te zijn.

De voornaamste werken van mannen uit dien kring hebben een vaste plaats in onze boeken- kasten.

Geregeld lezen we modernistische bladen en de periodiek „Nieuw Theologisch Tijdschrift“, sinds eenigen tijd ook „De Stroom“.

Daaruit hebben we evenwel niet den indruk ontvangen, dat men met de oordeels-gedachte algemeen vertrouwd is geworden.

Wel vernemen we daaruit andere klanken dan vroeger wel werden gehoord.

Toch blijft het eenzijdig op den voorgrond stellen van de liefde Gods en dan nog in den zin van philanthropie, menschenliefde, nog steeds aanhouden.

Alleen wordt er wel breede aandacht geach- ken aan de dialektische theologie en wordt deze niet onvoorwaardelijk veroordeeld.

Vandaar onze vraag, of het modernisme van tegenwoordig misschien onder den invloed daarvan dermate gekentend is, zonder dat dit algemeen tot publieke uitdrukking kwam, dat Dr Hooykaas een artikel omtrent het eeuwig voordeel in de door hem ontworpen confessie kon opnemen.

Het is ook mogelijk, dat Dr Hooykaas daarop moeilijk kan antwoorden, omdat naar zijn meening zijn oordeelsgedachte in de modernistische theologie heeft doorgewerkt en het geloof der modernistische gemeenten heeft omgezet.

Licht zou dan een zijner geestverwanten ons daaromtrent kunnen voorlichten.

Hervatten we echter onze bespreking.

Tot op zekere hoogte heeft Dr Hooykaas door zijn oordeelsopvatting de orthodoxie — wij gebruiken dit min-schoone woord, omdat het een vaststaande beteekenis heeft verkregen, welke ieder

haat — er is iets, dat me dwingt, maar wat weet ik niet. Ik word geroepen. Er is een stem heel in de verte, die al maar roept: Hierofluiter, en dan moet ik gaan. Maar die stem komt nooit dichterbij. En waar ik het goed heb word ik weggeroepen. — Ook de herder- rinnen ontbreken niet in deze bucolische dalen der 20 eeuw.

Onder deze genotzoekende stuurlooze menschen staan wij met onze Wetenschap, met onze christelijke Wetenschap, de wetenschap des geloofs.

En nu moeten wij het aan die arme wereld toonen, dat wij door genade het geheim kennen van het beata vita, van het gelukkige leven, omdat onze Wetenschap geen polemiek voert met ons geloof, dat die beide in harmonisch verband staan, dat het gaudium de veritate, de vreugd over de waarheid ons denken beheerscht en daarom ook onze Wetenschap leidt en bezielt.

Dit vervult de directe werkelijkheid van ons leven met energie — dit is de christelijke eudaimonie.

Deze gedachte stort bezielende kracht en moed in al onzen arbeid.

Zoodra toch onze Wetenschap zich alleen bezig houdt met het van buiten gegevene en de nauwe, levende betrekking met het persoonlijk zieleleven van den onder- zoeker vergeet, wordt wetenschappelijk onderzoek, zooals Allard Pierson gezegd heeft, nieuwsgierigheid, kennis veelwaterig gevoel onvruchtbare mystiek.

Nu blijft levensvreugd altijd iets subjectiefs, maar als wij haar met onze christelijke wetenschap in verband brengen, dan bedoelen we de Schriftuurlijk genormaliseerde en dus de alleen ware vreugde door God in Christus Jezus.

Dit is een andere, een hooger en edeler vreugd dan die in de ijdele gemeenten der zonde en der wereld genoten wordt en die zich meer verheugt over den schijn der leugen dan over de waarheid.

Deze vreugd mist waarachtigheid, diepte en innigheid, wat zij met trompetgeschal en opgewonden feestge- druisch nooit vergoeden kan.

Goeie heeft de Vreugde bezongen als Dochter uit Elysiu.

Welnu — voor den christen kan ook het gebied der Wetenschap, ja dat niet het minst, een naglans van het paradijs vertoonen; zijn vreugde is uit God geboren.

En als de geloovige denker, vorseheid en vindend, zeggen mag: Gij hebt meer vreugde in mijn hart ge- geven dan ten tijde als hun koren en most (ook die van de moderne ongelooftwetenschap) vernienigvuldigd werden — dan is die man van wetenschap een kind van het geluk en er is gaudium de veritate, geluk over de waarheid in zijn hart.

modernistie — gelijk gegeven tegenover het oude modernisme.

Tot op zekere hoogte, schrijven we met opzet. Want wij zien hierin heusch nog geen begin van bekeering tot de orthodoxie.

Toen indertijd de bekende Ds H. Bakels zijn „Bouquetje Dogmatiek“ uitgaaf, hebben we in onze omgeving enkelen hooren juichen: nog een paar schreden en hij is orthodox.

Die paar schreden zijn uitgebleven.

Of liever: ze zijn gezet in andere richting.

En thans is Ds Bakels verder dan ooit van de orthodoxie verwijderd.

Wij geven toe, dat men bij een temperamentvolle persoonlijkheid als Ds Bakels altijd met den faktor van het onberekenbare heeft rekening te houden.

Toch wordt iemand niet maar met een paar stappen van modernistisch orthodox.

Ook bij Ds Bakels was het van het begin af duidelijk, dat de orthodoxe ader hem onthak, mits men zijn boek maar nauwkeurig las.

Bij Dr Hooykaas behoeft men niet een zeker procent voor het onberekenbare uit te trekken.

Wat hij schrijft is rustig overwogen en wel doorzocht.

Zijn opvatting van het oordeel verschilt op kardinale punten van de onze.

Men leze slechts: „Nog voordat wij den naam over het Opperwezen spellen en zeggen kunnen kortweg in God te gelooven, buigen wij ons met ontzag en — zool niet met angst dan toch wel in vrees — voor de eeuwige Gerechtigheid en dat Oordeel, waarvoor eenmaal in de toekomst de balans van ons leven zal opgemaakt worden, maar dat nu reeds werkzaam is en onze gangen nagaat en den uitslag van zijn rechtspraak afleekent op ons niterlijk wezen: wie merkte nooit met ontzetting de tastbare teekenen op van het Oordeel, waarvoor de mensch staat, wie heeft nooit op het gelaat van reine zielen de vrijpraak van hun Oordeel afgelezen?“

Nietwaar, zoo kan geen orthodoxe spreken.

Dr Hooykaas meent, dat wij voor de eeuwige Gerechtigheid en het Oordeel ons buigen vóór wij nu kortweg kunnen zeggen in God te gelooven.

Ons ontlokt dit een: hoe is zulks mogelijk?

Voor ons is er geen oordeel zonder Rechter en die Rechter moet God zijn, die onze heimelijke gedachten kent.

Hier is geen vroeger of later.

Niet eerst geloof aan een oordeel en daarna geloof in God.

Ook niet omgekeerd: eerst geloof in God en daarna geloof aan een oordeel.

Maar als wij niet met een Godsbegrip, niet met een Godeeidee, maar met God zelf te doen krijgen, dan wordt het onmiddellijk gevoeld: God is Rechter. Hij doorzoekt al wat te doorzoeken is, zelfs het diepe hart.

Met welk een voldoening wij deze diepere tonen in het modernisme ook aanhooren, wij tasten het ontzaglijk onderscheid in Gods, wereld- en levens beschouwing dadelijk aan.

Wij willen hier niet op afzonderlijke trekken wijzen.

Men late het geheele citaat op zich inwerken.

En dan zeg: hier mis ik bovenal het benauwende zondebesef en het geschrei: hoe zullen wij ontvlieden den toekomenden toorn?

Hier mis ik den doffen psalmtoneel: Zoo Gij, Heere, de ongerechtigheid gadeslaat, Heere wie zal bestaan?

Hier mis ik het hoog ernstig apostolische woord: want wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een ieder wegdrage wat in het lichaam is geschied, hetzij goed hetzij kwaad.

Maar daarom moet hier ook gemist worden de ziele en het wezen van den heerlijken geloofsroem: „Zoo is er dan nu geen verdooening voor hen, die in Christus Jezus zijn, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den Geest“.

Hoe zal naar Dr Hooykaas opvatting het toekomstig oordeel zijn?

Wordt die vraag niet ontweken?

— **Wijlen Prof. Dr J. H. Gunning Jr.**

Deze week — om nauwkeuriger te zijn den 20sten Mei — was het honderd jaar geleden, dat wijlen Prof. Dr J. H. Gunning Jr werd geboren.

Dit feit is in breeden kring herdacht.

En ook wij willen niet achterblijven eenige woorden aan zijn nagedachtenis te wijden.

Zijn gedachtenis zij ook onder ons tot zegening.

Dat mag niet anders.

Want waarin wij ook van hem verschillen, dit mag door ons niet in twijfel worden getrokken: deze man was een rechtvaardige.

En aan de gedachtenis van den rechtvaardige verbindt de Schrift een rijke belofte.

Nee, wij zien niet voorbij wat ons van hem scheidt.

Zelfs bij een gedachtenisviering willen wij dit niet verdoezelen.

Maar wij zien evenmin voorbij wat ons met hem vereent.

En dat is de liefde tot Christus.

In dat opzicht kan Gunning ons jaloersch maken.

Bij het lezen van zijn werken hebben we meermalen in stilte gezucht: hoe jammer, dat zoo'n man niet Gereformeerd was.

Welk een kracht had hij voor onze beweging kunnen zijn.

Wij bejoden hem aan de ethische richting.

Nobele naturen, teere harten, echte persoonlijkheden, die de heiliging van het geloof hebben ondergaan, zijn altoos schaarsch.

De beteekenis van Gunning ligt voor ons niet in verdragende gedachten noch minder in de bekoring der systematische eenheid van zijn ideeën.

Daaraan ontbrak juist al te veel.

Ongetwijfeld dorst hij wel konsekventies aan.

Doch die konsekventies werden door hem veelzijdig eenzijdig getrokken. Op andere punten was hij minder konsekvent. Tusschen zijn konsekventies werd de harmonie tevergeefs gezocht.

Maar wat uit zijn gedachten spreekt is de beminnelijke persoonlijkheid, een christelijke persoonlijkheid.

En de persoonlijkheid is een groote macht.

Dit heeft de ethische richting door het bezit van een Gunning ondervonden.

Denk Gunning weg en menschelijkerwijze zou deze richting niet zulk een ingang in ons vaderland hebben gevonden.

Waarschijnlijk zou dit aan het Gereformeerde volksdeel ten goede zijn gekomen.

Maar de keerzijde is er ook nog.

Velen hebben van Gunning getuigd: hij leidde mij tot Jezus.

En deze winst voor het koninkrijk Gods mag niet worden weggecijferd.

Dat maakt de beoordeeling van Gunning gekompliceerd.

Wij betreuren het, dat hij menigeen van een zuiverder belijden terughield.

Wij zijn dankbaar, dat hij menigeen tot een, zij het minder zuiver, belijden bracht.

Zoo worden we van twee gedrongen.

Maar ten slotte behoudt de dankbaarheid de overhand.

Gunning en Kuiper — ze stonden in hun leven dikwijls tegenover elkander.

Een enkele maal ook heel scherp.

Maar beiden zijn thans boven één in aanbidding van het Lam.

En nu mogen we niet het standpunt innemen: als we straks maar naar Jezus gaan, dan kunnen wij op het punt der beginselen veel door de vingers zien.

Beginnelsen zijn geen liehebberijen.

Beginselstrijd is een strijd om de waarheid.

Wij mogen ons daar niet buiten houden.

Dit stemt echter tot dank, dat zij, die den dieperen wortel des geloofs met elkander gemeen hebben, elkander na heiliging ook van den inhoud van hun geloof ten volle zullen vinden in de heerlijkheid van God.

De rust is boven.

Ook de eenheid is boven.

Dat doe ons verlangen naar boven.

Mits het verlangen om bij Jezus te zijn alles overheerscht.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

De stijl van Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman.

Kenigen tijd geleden gaven we een overzicht van de interessante en leerzame studie over den stijl van Dr A. Kuiper, die Dr P. H. Ritter schreef in zijn kortelings verschenen boek „De kritische Reis“.

Auf het slot van ons artikel noemden we de gelijksoortige bijdrage tot den bundel over den stijl van Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman.

Enkele lezers vroegen mij, naar aanleiding van deze verwijzing, ook omtrent deze tweede stijlstudie eenige mededeeling te doen. Omdat er wellicht ook anderen onder de lezers zijn, die in deze materie belang stellen — Lohmans geschriften zijn ook onder ons zeer bekend — voldoen we gaarne aan dat verzoek en geven dus thans een overzicht van de studie over Lohmans stijl. Weer doen we dat zooveel mogelijk aan de hand van citaten.

Dr Ritter geeft eerst een algemeene karakteristiek van Lohmans stijl in een opsomming van de typerende eigenschappen. Deze zijn: „het overwicht van Lohmans denken boven zijn aesthetische vormgeving; het redeneerend, meer dan vaststellend en gebiedend-betoogend karakter zijner volzinnen; zijn hardnekkige en pijnlijknauwgezette poging tot populair zijn; het voortdurend zichzelf corrigerende, voorbehoudende, nader verklarende van zijn zeggwijze; het ontbreken van elk pathos en elke zelfverlusting in zijn scherpte en ironie; een immer vastgehouden, soms tot hedwongen-heftigheid stijgende bedaardheid en Hollandsche nuchterheid; een vernietigende hoffelijkheid ten opzichte van den tegenstander“.

In breeder ontvouwing licht de Schrijver dan deze eigenschappen nader toe.

Hij wijst b.v. op de ironie, die samenhangt met

den stijlform der bijstellingen en te verklaren valt uit de „seignurale levenshouding“ van Mr Lohman, maar ook „uit de objectiverende zijde van zijn temperament“. „Alleen bij de uiterste verontwaardiging schiet hij woedend naar voren, maar tot het laatste bewaart hij de hoffelijkheid“. En dan diagnostiseert Dr Ritter die ironie aldus: „een bijna onschuldige, niet voor tegenspraak vatbare qualificatie van hetgeen hij ziet gebeuren“.

Hij ontvouwt nader wat hij bedoelt met Lohmans poging tot populair zijn: het veelal bezigen van twee synoniemen naast elkander, het streven om het eene met het andere te verduidelijken, de overtuigingskracht, die immer heendringt door het betoog.

Hij doet ook zien het beeldrijke van Lohmans stijl. Terwijl bij Dr Kuiper „de gedachte termineert in het beeld, haar oplossing en afronding (er in) vindt“, verschijnt (bij Lohman) het beeld eerder als gelijkenis. „Groote bijbelkennis en menigvuldige bijbellectuur, het leven in de sfeer der Heilige Schrift“ hebben daarop hun invloed doen gelden.

Telkens wordt, wat Dr Ritter hier als kenmerk noemt, met voorbeelden toegelicht en bewezen. We kunnen in een beperkt bestek als dit artikel biedt niet meer doen, dan dit alles noemen, het overtuigingsmateriaal voorts ter zijde latend.

Maar ter zake van het voornaamste van Dr Ritters analyse, dat Lohmans denken domineert, dat het karakter zijner volzinnen redeneerend is, dat hij telkens zijn zeggwijze nader verklaart, dat zijn stijl die is „van het gesprek“, maar dan immer met documenteering van wat gezegd wordt, nemen we het geheele desbetreffende citaat over. Want dit fragment is o.i. het meest instructieve uit de (overigens nog al gecompliceerd geschreven) studie.

Dr Ritter knoopt zijn beschouwing vast aan de navolgende passage uit „Onze Constitutie“:

„Wordt door een staatsgreep de bestaande orde verbroken, dan neemt op hetzelfde oogenblik de persoon of de groep, die zulks doet de teugels in handen en treedt op als heerscher, zoodat zelfs als hij onmiddellijk weer verdreven wordt, toch, gelijk o.a. geschied is met de regeering van Napoleon gedurende de 100 dagen, zijn regeerings-handelingen van kracht blijven. Geen oogenblik is er, waarin het gezag ophoudt, weshalve het dan ook niet door het volk zou kunnen worden opgedragen. Het volk dat kiest handelt krachtens de constitutie, die het beheerscht en die het door een of meerdere personen is opgelegd.“

Nu merkt Dr Ritter op:

„Mr Lohman denkt al schrijvende... Hij heeft eerst de hoofdzaak van wat hij zeggen wil in zijn gedachte, dat, indien een staatsgreep de bestaande orde verbreekt, de pleger van dien staatsgreep gezag krijgt. Maar tijdens de overweging van die gedachte komt er een tegenwerping in des Schrijvers geest: wat, indien deze gezagsdrager onmiddellijk weer wordt weggejaagd? In denzelfden adem doorschrijvend, voegt de auteur die tegenwerping aan zijn oorspronkelijken volzin toe. Maar terwijl hij daarmee bezig is, valt hem de gedachte in: ik kan dit toch niet stellen zonder het te bewijzen: het voorbeeld van Napoleon wordt, nog altijd door den oorspronkelijken stijl-adem gedragen, bijgevoegd. Daarna eerst neemt de Schrijver zijn hoofdgedachte weder op. Nu zal hij zijn betoog weer voortzetten, maar, ofschoon hij feitelijk met andere woorden reeds gezegd heeft, dat er geen oogenblik is, waarin het gezag ophoudt, beseft hij, dat hij aan de duidelijkheid verplicht is de stelling nog eens samen te vatten, een rustpunt te brengen in het gesprek met den lezer. Daarna kan aangenomen worden, dat alles duidelijk is. Maar doordat de Schrijver innerlijk overtuigd is, alle moeite te hebben gedaan, zijn betoog zoo helder mogelijk te hebben gemaakt, verzaakt hij in de laatste zinnen de aesthetische duidelijkheid, plaatst hij drie infinitieven naast elkaar en sticht hij voor den oppervlakkigen lezer verwarring, doordat hij geen speciale verduidelijking der naamvallen geeft.“

Wie deze ontleding rustig nagaat en haar als voorbeeld neemt voor wat elders in de studie wordt beredeneerd, krijgt een klaar inzicht in de stijl-eigenaardigheden van Mr Lohman en tegelijk voor zichzelf een stijlles, waarmee hij zijn voordeel kan doen.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Leerplicht.

In ons land geldt de zeven-jarige leerplicht, maar het is nu uitgemaakt, dat dit voor zoo ongeveer de helft van de kinderen neerkomt op een verplichte schoolperiode van acht jaren. Immers, al die kinderen, die tot de school werden toegelaten, voordat ze zes jaar waren (de wet eischt voor scholen met jaarklassen vijf en een half jaar), en die regelmatig de school doorloopen, hebben de zevende klas doorloopen, voordat ze dertien zijn. Al die kinderen moeten nog een achtste klas door. Nu is dat niet bezwaarlijk voor menschen, die hun kinderen toch wat verder willen laten leeren, maar het is zeer moeil-